

NARODNA STRAŽA

IZLAZI SVAKE SUBOTE. — PRETPLATA IZNOSI GODIŠNJE DIN. 60, POLUGODIŠNJE I TROMJESEČNO RAZMJERNO. — ZA INOZEMSTVO DVOSTRUKO. — OGLASI PO CIJENIKU. — PISMA I PRETPLATA SE ŠALJU NA UREDNIŠTVO I UPRAVU „NARODNE STRAŽE“ ŠIBENIK. — RUKOPISI SE NE VRAĆAJU.

BROJ 43.

ŠIBENIK, 21. STUDENOGA 1925.

GODINA V.

Primjer Nordijaca i mi.

Zadnja dva decenija prošloga vijeka uvela su u Evropu tri sjeverna naroda — Dance, Švede i Norvežane — nazvane Nordijcima, kao uzorne narode u svakom pogledu. Visoko stanje narodne prosvjete, osobito u Danskoj, gdje nema nepismenosti, dovoljno je poznato. Po naravi siromašna zemlja u Danskoj je racionalnim gospodarenjem postala bogatom. Literatura tih nordijskih naroda je došla u kulturnom svijetu na velik glas. Dosta je da spomenemo Björnsona, Ibsena, Strindberga, Lagerlöfov. To su danas prva imena svjetske literature. Nordijci su došli u svijetu do prvih mjesta.

Danas dolaze pred nas Nordijci ne samo kao uzor prosvjetno i gospodarski jakih naroda. Nordijci nam danas pokazuju put do općega mira. Nije tu više samo Nobel sa svojim nagradama za propagatore svjetskoga mira. Tu su danas i praktični radnici i djela, koja osiguravaju pacifizam. Pred dvije-tri godine je Švedska, u kojoj su već dugo godina na vladi socijalisti, zaključila zaslugom ministra-predsjednika Brantinga, da se smanji realni vojni kader te da se uz vojnu dužnost uvede i civilna, tako da će onaj, kojemu se ne da radi zdravstvenih, ličnih ili vjerskih razloga nastupiti dužnost prema državi u vojnom kadru, moći da ovu izvrši u civilnom kadru. Takva reforma je izvedena vrlo praktično. — Danski ministarski predsjednik Stauning izjavio je prošlih dana izvjestiteljima pariškog *Maiina*, da namjerava skoro potpuno razoružati svoju domovinu. Preprošle sedmice je faktično predložen danskom parlamentu zakonski prijedlog o smanjenju vojne snage.

Taj prijedlog predviđa ovo: Sve utvrde se imaju razoriti. Tvornice za oružje i municiju se moraju pretvoriti u industrijska poduzeća, koja će izradivati drugo korisno oruđe. Stalna armada se pretvara u „gardijski zbor“, koji će imati pet pukova. Državna mornarica će se smanjiti na šest većih jedinica sa ukupno 8000 tona i 24 manjih jedinica sa 3600 tona. Gardijskom zboru i mornarici stoji na čelu generalni ravnatelj, a komandanti će biti činovnici. Obavezna vojnička dužnost se ukida, a isto tako i vojno ministarstvo. S vojnom silom će upravljati ministarski predsjednik. Gardijski zbor i mornarica broje najviše 30.000 ljudi. Za vojnu snagu su predviđeni troškovi u iznosu od 17,626.000 danskih kruna. Za taj zakonski prijedlog ima vlada u Folketingu — narodnoj skupštini — većinu.

Pregovori i statistika.

12. novembra 1920. potpisali su u Rapallu dr Trumbić, dr Vesnić i Stojanović u ime naše države zlobojni ugovor, po kojemu je preko šest stotina hiljada Hrvata i Slovenaca predano Italiji.

Akcija za svjetski mir i razoružanje je pošla opet za korak naprijed. Što da kažemo na to mi?

Nordijski primjer je bez sumnje poučan. Iz njega moramo crpiti nauku, kako da pođemo i mi naprijed. Moramo pak naglasiti ovo:

Temelj države jest zadovoljstvo državljana, koji nijesu više podanici, jer je doba feudalizma i apsolutizma načelno već ubijeno. I baš to načelo mora da bude provedeno u svakom dijelu socijalnoga života. Ne ćemo ovdje raspravljati, da li je kader vojske u našoj državi prevelik ili premalen i da li su troškovi za oružanu snagu preveliki. Činjenica je, da se u našem životu polazi skoro uvijek sa krivih stanovišta. Dužnost prema državi nalaže državljanima, da joj za stanovito vrijeme organizirano služe. Kod nas je načelo takve službe provedeno samo ustanovom vojne organizacije, dok je u Švedskoj to drugačije uređeno, kao što smo već vidjeli. Dužnost prema državi mora formirati ne samo vojničke kadere, nego i kadere radnika, koji će zemlju podizati ratarski i u svakom drugom pogledu. Moramo dobiti kadere radnika, koji će graditi ceste, željeznice, zgrade za škole, bolnice i druge ustanove, a ne samo kadere vojnika, koji se uče oružju i tek nuzgredno pisanju ili eventualno kakvom gospodarskom radu. Bugarska, kojoj je neuilskim ugovorom zabranjeno držati redovitu veću vojsku, ustanovila je za vlade Stambulijskoga radnu dužnost i formirala radne, takozvane „leteće čete“, koje su podizale željeznice i digle loše ratarsko stanje zemlje. Francuzi, koji su 1920. i 1921. g. bili u Bugarskoj, kazali su, da će to spasiti ratom propalu i zaduženu Bugarsku.

Takva šta bismo i mi trebali. Nordijci su ustanovili načelo, da državi treba oslužiti stanoviti rok, ali su istakli dva kadra. Takva dva kadra, da bude i država zaštićena, a da ujedno bude dužnost prema državi doista korisna narodu. Ta dužnost je važni ne samo obrambeni vojnički, već i prosvjetni te gospodarski faktor. Time će biti unaprijedeno zadovoljstvo naroda, a ovo je najjača obrana države.

Primjer Nordijaca je tu. Da li će se taj primjer i kod nas kao princip istaknuti ili će i dalje ministarstvo prosvjete imati budžet tri-četiri puta manji od onoga vojske, te da li će i dalje važan faktor, organizirana dužnost prema državi, biti neizrabljena i jalova?
Ab-agro.

šenje lonskoga pakta od 26. aprila 1915., sklopljenog između Italije, Francuske, Engleske i — Rusije, te osim njega i Rijeku, koja u londonski pakt nije bila uzeta. Londonski pakt je prisuđivao Italiji osim onoga našega teritorija, koji je danas pod Italijom, i sjevernu Dalmaciju, te predviđao neutralizaciju hrvatske i crnogorske obale.

Taj zahtjev su dakako naši delegati odbili tražeći etnografske granice. Dana 14. aprila iste godine predao je Wilson talijanskoj delegaciji svoju spomenicu, u kojoj predlaže, da se londonski pakt provede samo na sjevernoj granici. U našem Primorju bi Italija dobila Gorišku, Trst, srednju i zapadnu Istru. Otok Vis bi pripao Italiji, a ostali bi se otoci neutralizirali. Rijeka bi bila autonomna. Ta „Wilsonova crta“ je bila podlogom pregovorima, ali su se ovi brzo razbili. Međutim su 12. rujna ušli D'Annunzievi legionari u Rijeku. 9. decembra 1919. izručili su Saveznici Talijanima kompromisni prijedlog za rješenje pitanja razgraničenja. Po tome se prijedlogu daju Italiji osim krajeva, koje je davao Wilson svojom crtom, još i kotar Labin te otoci Unije i Lošinj uz dakako Vis s Pelagražom. Po tome prijedlogu bi se ustanovila i „slobodna riječka država“, koja bi obuhvatala istočnu Istru i veliki komad Kranjske (Notranjske). U slobodnoj državi Rijeci bilo bi 200.000 Jugoslavena i jedva 40.000 Talijana. Ona bi bila pod nadzorom Lige Naroda, a isto tako Zadar, koji bi bio „slobodan grad“. Pregovori na osnovi ovoga prijedloga vodili su se ponovno, ali bez uspjeha, 14. siječnja

1920. predali su Clemenceau i Lloyd George našoj državi ultimativnu notu, u kojoj predlažu granice još nešto povoljnije za Italiju.

Međutim je Wilson, zlovoljan s radom mirovnih konferencija, ostavio Pariz. Od Saveznika došla je prijetnja, da će se izvesti londonski pakt, ako naša delegacija ne bude popustljiva. Konačno su obe strane, i Italija i naša država, postale nešto popustljivije, te je došlo do oficijelnoga sastanka između dra Trumbića, Nittiija i Scialoije 12. svibnja 1920. u Pallanzi. Bilo je skoro došlo do sporazuma, kadli iznenada padne Nittijeva vlada, a dođe do riječi u vanjskoj politici conte Sforza.

U novembru iste godine su se pregovori nastavili. Položaj u svijetu nije bio za nas povoljan. Bili smo izgubili koruski plebiscit. Francuska i Engleska su izjavile svoju neutralnost priznavajući pravnu snagu londonskoga pakta. Radi pritiska sa svih strana naša je delegacija popustila. Tako je došlo do rapalskog ugovora.

Odmah sljedeće godine, 1. decembra 1921., objavljen je u krajevima, koje je Italija anektirala, popis pučanstva. U Julskoj Veneciji sa Zadrom i Lastovom je talijanska statistika našla (bez Rijeke) 258.944 Slovenca (29,2% svega pučanstva), 92.800 Hrvata (10,5%), 531.824 Talijana (59,8%), 4185 Nijemaca te 32.234 stranca, od kojih je molilo za opciju 8334.

Po materinskom jeziku bilo je pučanstvo, po talijanskoj statistici, podijeljeno ovako po kotarima 1910. i 1921. g.:

SLOVENSKO PRIMORJE.

K o t a r	Slovinci		Talijani		Stranci		S K U P A	
	1910.	1921.	1910.	1921.	1910.	1921.	1910.	1921.
Gorica (grad i okolica)	80.829	68.873	17.576	24.991	2.290	989	104.856	94.853
Gradiška	4.656	3.986	26.263	29.592	2.834	105	34.155	33.683
Tržič	1.693	1.624	45.935	57.704	5.152	307	53.038	59.635
Sežana	29.497	26.774	343	880	383	148	30.461	27.802
Tolmin	37.889	36.131	29	1.296	169	270	38.239	37.697
Idrija		13.140		404		541		14.085
Postojna		41.671		1.143		515		43.329
Trbiž		1.106		1.207		1.726		8.224
Trst	56.916	18.150	118.959	202.382	38.597	18.123	229.510	238.655

HRVATSKA ISTRA, ZADAR, LASTOVO.

K o t a r	Slovinci		Hrvati		Talijani		Stranci		S K U P A	
	1910.	1921.	1910.	1921.	1910.	1921.	1910.	1921.	1910.	1921.
Kopar	31.895	29.134	17.573	12.926	38.006	45.622	1.741	315	89.609	87.997
Lošinj	97	68	9.997	4.778	9.884	13.977	810	449	21.260	19.272
Poreč	1.962	3.169	17.034	12.023	41.276	46.325	990	47	61.358	61.564
Pazin	288	1.213	42.924	28.487	4.032	21.049	275	103	48.518	50.852
Pula	3.566	771	30.520	15.102	40.861	65.074	9.063	2.840	95.432	83.787
Volosko-Opatija	(17.365)	13.134	(30.478)	16.946	(954)	7.895	(3.118)	1.954	(54.550)	39.929
Zadar-Lastovo				2.538		12.283		3.802		18.623

U ovoj statistici navedeni su podaci za kotare Idriju 1910. g., kao i za Postojnu, Trbiž i Zadar s Lastovom, jer se njihov teritorij priključenjem Italiji uvelike izmijenio. Ipak smo naveli u zagradama podatke za kotar Volosko-Opatiju, i ako je polovica kastavske općine pripala Jugoslaviji. To smo učinili stoga, da se vidi, kako je ogromno „napredovao“ broj Talijana u tom kotaru.

Talijanska statistika je nabrojila u Trbižu 4185 Nijemaca, i to su po njoj jedini Nijemci u Julskoj Veneciji!

Po talijanskoj statistici bi naš narod pokazivao užasan nazadak u Trstu (za skoro dvije trećine) i Lošnju (za polovicu!). Talijani pak pokazuju ogroman napredak u pazinskom kotaru (za 16.000!), u Voloskom i Opatiji (za osam puta!), u Pulji (za treći-

nu!). Prije rata bilo je u Trstu 2.403 Hrvata. Statistika za 1921. g. ne spominje ni jednoga! Međutim statistika tura među Talijane takozvane Čiče s rumunjskim materinskim jezikom, koji stanuju u pazinskom kotaru. Dok je statistika 1910. g. nabrojila samo 883 ta Čiča, talijanska statistika ih je nabrojila 1.644. Dakle za dva puta više!

Da je talijanska statistika plod fabrikata, nema sumnje. Dok je austrijska državna statistika, koja je brojenje i popisivanje stanovništva povjeravala općinama, koje su u Istri i Primorju bile u talijanskim rukama, nabrojila 1910. u današnjoj Julskoj Veneciji oko 600.000 hiljada Hrvata i Slovenaca, talijanska baca taj broj na skoro polovicu, a diže broj talijanskog stanovništva za trećinu od predratnog broja.

Iz domaće politike.

p STJEPAN RADIĆ MINISTAR PROSVJETA. To je senzacija dana. Već je potpisan ukaz o imenovanju. Radić je već položio zakletvu kralju i preuzeo resor. Sad je on sav sretan i blažen, jer su se eto napokon ispunile njegove sanje, udovoljilo se njegovoj vrućoj želji: postao je ministrom! Stjepan Radić, dojučerašnji republikanac i ljuti protivnik radikala postao je dakle ministrom u istoj radikalnoj vladi! Njegove su se nade istina ispunile. No da li je s tim i istinski sporazum Srba, Hrvata i Slovenaca što bliži svom rješenju, to je svakako još veliko pitanje.

p RADI ZAVODA SV. JERONIMA U RIMU našoj javnosti je poznat spor, koji je nastao između Sv. Stolice i naše države. U poluslužbenom glasilu Sv. Stolice *Osservatore Romano* izašao je odlučni članak o ovom sporu, u kojem se razlaže postupak Vatikana s pravnog gledišta, koje se temelji na poznatoj okružnici Lava XIII. *Osservatore* naglasuje, da je pravo na strani Vatikana. Dosljedno svom stanovištu *Osservatore* oštro osuđuje našega poslanika kod Vatikana dra Smodlaka, što je tražio posredovanje talijanske vlade, koje se ovaj spor uopće ne tiče. Radi ovoga spora sva naša liberalna štampa digla je silnu graju, koja je ugledu države samo škodila. Kako je bilo i očekivati, vlada je već počela da lužmiče. Dr Smodlaka je pozvan u Beograd, a otpravnikom poslova našega poslanstva kod Vatikana imenovan je g. Milan Jovanović. Beogradsko *Vreme* ovom prigodom piše: „Neraspoloženje, koje Vatikani ovih dana putem svoje štampe javno pokazuje prema našem poslaniku g. dr Smodlaci može lako da povuče sobom i pitanje nove ličnosti na ovom položaju.“ Što se pak tiče semoga pitanja sv. Jeronima značajno je, da se sa nadležnog mjesta podvlači, da naša vlada ne stavlja to pitanje na političku, nego samo na pravničku bazu, smatrajući, da će samo na taj način katolicima našim građanima biti osiguran i religiozni osjećaj i njihovo pravo.

p AGITACIONO PUTOVANJE DRA KOROŠCA. Na svom agitacionom putu po Hercegovini dr Korošec skupa sa predsjednikom HPS Stj. Baričem održao je prošle nedjelje vrlo uspješni i brojno posjećen javni zbor u Mostaru. Prisustvovalo mu je oko 1500 osoba. Dr Korošec je u svom govoru dokazao, kako je potrebit sporazum na temelju konkretne autonomije. Narod danas nema niti općinske ni kotarske niti oblasne autonomije. Sve je centralizovano u Beogradu. Centralizam se pokazao potpuno ne-

sposobnim i za narod neodrživim. Usprkos svim kapitulacijama unutrašnja se politika razvija prema velikom sporazumu. Održana su zatim još dva pouzdana sastanka u samom Mostaru, a više ih po ostaloj Hercegovini.

p SV. STOLICA I GLAGOLICA. Đakovački biskup Msgr. A. Akšamović uputio je uredniku beogradske *Politike* u pitanju glagolice jedno pismo u kojem među ostalim veli: „Ja sam upitao odlučujuće diplomate kod Vatikana, da li je Sv. Stolica načelno protiv zahtjeva naše države, da se glagolska liturgija protegne na sve biskupije u našoj državi. Dobio sam odgovor, da će komisija kardinala donijeti prijedlog Sv. Stolici, da li će se pitanje glagolice riješiti administrativnim putem ili putem pregovora o Konkordatu. Sveta se Stolica načelno ne protivi rješenju ovoga pitanja savezno sa zaključenjem Konkordata.“

p NARODNA SKUPŠTINA, iza kako je odglasan i u pojedinostima invalidski izakon te izabrani neki skupštinski pododbori i opet mjesto redovitog sporazuma predložene nove dvanaestine za daljnja 4 mjeseca u iznosu od 4 milijarde i 27 miliona dinara, odgođena je do 27. t. mj. Dotle će raditi finansijski odbor i uzeti u pretres ove nove dvanaestine. Očekuje se sa strane opozicije oštra kritika sadašnje vladine finansijske politike.

Orlovski vijesnik.

PREDNJAČKI TEČAJ U SPLITU održan je od 9. t. mj. do uključivo 14. t. mj. Tečaju je prisustvovalo 30 omladinaca iz 20 raznih mjesta Dalmacije. Tečaj su vodili Bogumil Gotfried, bivši načelnik Hrvatskog Orlovskog Saveza, i Martin Lovrić, vođa naraštaja Dačkog Orlovskog Okružja. Tečajci su posjetili samostan Poljud, Marjan, te ostale znamenitosti Splita. Organizatori su tečaja potpuno zadovoljni sa odzivom i pravom orlovskom disciplinom na tečaju. Ovaj će tečaj svakako imati veliku važnost za podignuće orlovstva u Dalmaciji u tehničkom pogledu.

TEČAJ U ORIOVCU. U Orlovcu održan je trodnevni tečaj, koji je vredno uspio. Tečaju su prisustvovali izaslanici društava iz Davora, Broda, Brodskog Varoša, svi orlovački Orlovi i omladinci iz par sela, gdje još ne postoji orlovsko društvo. Predavali su dr Kuntarić, o. Foretić, D. Žanko, F. Dujmović i R. Šverer.

ORLOVSKA AKADEMIJA U BRODU NA SAVI. U nedjelju 15. t. mj. održana je u Hrvatskom Domu velika orlovska akademija, na koju su došli i Orlovi iz Brodskog Varoša i Đakova te požeška orlovska glazba. Došli su i izaslanici HOS iz Zagreba i Strossmajerovog orlovskog Okružja.

DALJNI ORLOVSKI TEČAJEVI. Dosad su utvrđeni datumi održanja tečajeva u Ivaničgradu i Bjelovaru. Ona će se ova tečaja održati 6. 7. i 8. prosinca.

Izbori u češkoslovačkoj republici.

U nedjelju, 15. o. mj., obavljani su u Češkoslovačkoj izbori za „snemovny poslanecke“ - parlament. Konačni rezultati izbora još nisu poznati, jer je izborna geometrija u Češkoslovačkoj komplicirana te se dijeljenje man-

data obavija po trima skrutinijama. No konačni rezultati ne će biti mnogo različiti od danas poznatih brojevi. Broj glasača je potpuno poznat.

Za pojedine stranke su glasovi ovako padali:

1. Republikanska agrarna stranka (Švehla)	971.389 glasova
2. Češkoslovačka komunistička stranka (Šmeral)	931.769 „
3. Češkoslovačka pučka stranka (Šramek)	689.970 „
4. Č. s. socijaldemokratska stranka	631.113 „
5. Narodna socijalistička stranka (Klofač)	609.096 „
6. Njemački zemljoradnički savez	566.911 „
7. Slovačka pučka stranka (Hlinka)	474.017 „
8. Njemačka soc.-dem. stranka	411.774 „
9. Njemački kršćanski socijalisti	313.906 „
10. Češkoslovačka obrtnička stranka	287.889 „
11. Češkoslovačka narodna demokracija (Kramarž)	284.233 „
12. Njemačka nacionalistička stranka	240.892 „
13. Njemački narodni socijalisti	167.312 „
14. Mađarski kršćanski socijalisti	100.445 „

Za ostale liste pao je manji broj glasova. Te su liste ostale i bez mandata osim autonomnih zemljoradnika u Potkarpatskoj Rusiji te poljskog narodno-radničkog saveza, koji su dobili po jedan mandat. Ukupno je u čitavoj republici glasovalo 6.659.939 muških i ženskih državljana.

Mandati su podijeljeni ovako: Agrarna stranka 45 (na izborima 18. aprila 1920. 42 mandata), komunistična stranka 42. (na izborima 1920. g. su njezini vođe nastupili kao kandidati socijaldemokratske stranke), Šramekova češkoslovačka pučka stranka 31 (21), češkoslovačka socijaldemokratska stranka 29 (74), narodna demokratska stranka 13 (22), češkoslovački narodni socijalisti 28 (27), Hlinkina slovačka pučka stranka 23 (12), češkoslovačka obrtnička stranka 13 (6). Nijemci su nastupili sa pet glavnih stranaka, koje su dobile usve 70 mandata. Ti mandati su podijeljeni ovako: Njemački zemljoradnički savez 24 (prije 13), njemački kršćanski socijalisti 12 (9), njemački nacionalisti 10, njemački narodni socijalisti 6 (5) te njemačka socijalna demokracija 18 (30). Mađarski kršćanski socijalisti dobili su 4 mandata (prije isto toliko). Po jedan mandat dobila je stranka autonomnih zemljoradnika u Potkarpatskoj Rusiji te poljski narodno-radnički savez. Parlamentar koji ukupno 300 članova.

Kod ovih izbora doživjeli su velik poraz socijalni demokrati i Kramaržova narodna demokracija. Socijaldemokratska se stranka nakon izbora 1920. g. rascijepala te je dvadeset njezinih zastupnika ustanovilo komunističku stranku i vlastiti parlamentarni klub, koji se i sam kasnije rascijepao na Šmeralovu i Bubnikovu frakciju, od kojih je ova zadnja nastupila samostalno kod nedjeljnih izbora doživjela potpuni neuspjeh. Od preostalih 55 mandata, nakon što su komunisti otišli, uspjelo je socijalnoj demokraciji sačuvati kod izbora samo 29. Kramaržova stranka je izgubila polovinu svojih mandata. Kod izbora još nije pomoglo ni ime Kramarža, koji je bio za vrijeme rata osuđen na

smrt. Program te stranke je reakcionaran. Kramaržov caristički panslavizam te nacionalističko-ekskluzivistička boja stranke su učinili, da u parlamentu ude samo 13 Kramarževa. Osim toga stranka narodnih demokrata se nekoliko mjeseci pred izbore rascijepala. Dr Stranky osnovao je „narodnu stranku rada“, koja je kod ovih izbora dobila sto hiljada glasova u cijeloj državi, ali jer nije u nijednom okrugu zadobila količnik, ostaje bez mandata. Male su grupe uopće išezle iz parlamenta. Tako i Židovi, koji su dobili preko sto hiljada glasova, a nigdje nemaju količnika, ostaju bez mandata.

Veliki uspjeh postigli su kod izbora komunisti, njemački agrarci te češka i slovačka pučka stranka. Komunisti su okupili sve nezadovoljnike iz socijalne demokracije te tako dobili skoro milijun glasova i postali glavnom i najjačom opozicionálnom grupom. Njemački agrarci su skoro dvostručili broj svojih mandata. Obe pučke stranke, i Hlinkova i Šramekova, dobile su dvadeset i jedan mandat više, nego što su prije imale, te su uznapredovale za skoro dvostruko. Dok su obe pučke stranke, koje su kod izbora 1920. g. skupno nastupile, dobile onda nešto manje od 700.000 glasova, kod ovih su izbora dobile 1.163.987 glasova, dakle skoro pol milijuna glasova više. Velik je uspjeh češka pučka stranka postigla u Moravskoj, gdje je po broju glasača najjača stranka. U Slovačkoj je prva stranka Hlinkina. I u samom Pragu je pučka stranka uznapredovala za kojih desetak hiljada glasova.

Švehlina agrarna stranka je sačuvala svoje pozicije te nešto uznapredovala u Slovačkoj. Isto tako je uznapredovala i Klofačeva socijalistična stranka, koja za svoj napredak ima zahvaliti velikom ugledu dra Beneša.

Parlamentarni položaj se uglavnom nije promijenio. Predsjednik vlade Švehla je formalno predao demisiju. U vladinu koaliciju petih stranaka stupit će i obrtnička stranka, ali će nova vlada morati da računa i s porastom Hlinkine stranke.

O agrarnoj reformi.*

18. t. mj. u općinskoj zgradi držao je gosp. Predavec konferenciju o agrarnoj reformi. Uza nj su bila i dva člana komisije, a prisustvovalo joj je oko pedeset osoba raznih slojeva iz grada i okolice.

Gosp. Predavec je želio, da čuje mišljenja i želje glede same reforme

te da se informira o odnosajima u Šibeniku.

Čulo se raznih mnijenja, a gosp. Predavec je izrazio nadu, da će svako stanovništvo naći odraza u odnosnom zakonu.

Isti je gospodin spomenuo glavna načela budućega zakona o reformi. Bila bi sljedeća:

1. Zemlja treba da bude onoga, koji je obraduje.

* Ovaj članak primamo iz krugova vlasnika zemlje.

2. Nitko ne smije da trpi štete, nego treba da bude pravedno nadoknađeno oduzimanje zemlje bilo od države bilo od kmeta.

3. Oplaćivanje kmetovo ne smije da bude preko njegovih ekonomskih sila, da mu onemoguća, da se pridigne.

4. Za crkvena bića držat će se drugo stanovište, ali uvijek takvo, da crkvi omoguću njezino socijalno, kulturno i moralno djelovanje.

Budi nam dopušteno, da se osvrnemo na ova načela.

Silom oduzeti vlasništvo bilo kome nije ni moralno ni dopušteno. Zakonom može se oteći ono, što je nepravedno stečeno, ali ne ono, što se pravom posjeduje.

Ne znamo, koja je razlika dati kome zemlju, da je obrađuje i plaća pravedni dohodak prema godišnjem prihodu ili kuću dati za stanovanje uz isplatu mjesečne stanarine, ili dati komu stanoviti glavnicu uz isplaćivanje utanačene kamate. Ako zemlja postaje vlasništvom onoga, koji je obrađuje, ne znamo, zašto ne bi kuća ili glavnicu postala vlasništvom onoga, koji plaća stanarinu ili kamate. Ta nije li i zemlja glavnicu, od koje živi kmet obrađujući je, kao što trgovac posluje posuđenom glavnicom, na koju plaća kamate?

Zato mislimo, da bi bilo pravednije, da zakon olakša kmetске odnošaje, a predvidi tek pravo otkupa uz stanovite preduvjete. Pametno je načelo, da se ispita postanak kmetškog odnošaja, a da se izuzmu u zakonu stanoviti slučajevi.

Neka, stavimo zakon uništi sasvim postojeće kmetске pogodbe! Što će se dogoditi? Da će one opet uskrisiti pod drugim imenom i pod drugim uvjetima, ili će nemogućnost novoga kmetškog odnošaja biti na štetu mogućima.

Osim slučajeva feudalnog postanka većinom kmetški odnošaji u Dalmaciji posljedica su potrebe i shodnosti, i to *obostrane*.

Netko teško živi i odluči pokušati sreću u tuđem svijetu. Što će učiniti od ono malo očevine, nego da je dade na obrađivanje drugomu? Ako se do koju godinu vrati, zar da nema prava na svoju zemlju?

Ostala je udovica sa 2-3 siročadi, te sama niti znađe niti može da obrađuje ono malo zemlje i prisiljena je, da je dade drugomu na obrađivanje. Kad sirote ponarastu do motike, zar da im kmet uskratiti zemlju?

Od dvojice braće jedan ostade na kući, a drugi ode u grad u službu. On ne može da obrađuje svoj dio očevine i daje drugomu, da je obrađuje. Može li mu ovaj uskratiti pravo vlasništva?

Dode jedan siromašak go i bos u neko mjesto. Nađe se vlasnik, koji mu ustupi jedan lijepi komad zemlje, nabavi mu amerikanice, kupi dubra, samo da je uredi. Vinograd lijepo uzraste, a kad se siromašak potkožio, uskratili dohodak. Hoće li se aći pošteni čovjeka, da mu dade pravo?

Ovakav je postanak većine kmetških pogodaba, a jer će slične prilike i u buduće vladati, nužno će se i kinetske pogodbe obnavljati. Bude li to zakon onemogućio, vlasnik će ili pustiti zemlju u ledini ili prodati, ali baš onaj, koji je treba za obrađivanje, ne će do nje doći, jer je siromahan, a tko je ima, ne će je lako kupiti, jer je dandanas teško obrađivati veći kompleks, a posljedicom bit će šteta oboljiti.

Glede drugoga načela nemamo što da primjetimo, jer je pošteno, samo da se i pošteno provede.

Što se tiče trećega, opet dolazimo do praktične poteškoće.

Tko poznaje stanje dalmatinskoga težaka, lako će razumjeti, što bi značilo ovo načelo u praksi. Naš težak živi u slaboj zemlji, slabo može da proda svoje proizvode, već je preza-dužen, ne može da plaća, a još manje, ako se promišli, da naš težak uopće nije dobar gospodar. Zaključak je, da bi morala država, da preuzme na se svu oštetu.

Drugo je pitanje, ako se ostavi fakultativni otkup. Ako može, otkupio bi, već prama svome stanju i vrsti zemlje. Inače će se dotle zadovoljiti kmetštvom, koje kod nas nije baš ni teško ni nepovoljno, a osobito, gdje je ugovoreno, da vlasnik daje dio galice i sumpora.

Što se tiče crkvenih bića, ne razumijemo, zašto se ima s njima drugačije postupati? Kmetске pogodbe s ovima za težaka uopće su uvijek povoljnije negoli s drugim vlasnicima. Postanak je jamačno uvijek pravedniji i svetiji negoli kod drugih. Dakle? Zemlje crkvenih bića, valjda isključivo, oporučne su ostav-

štine na uhar crkvi ili uz misne obveze. Nijesu li pak oporučne namjene svete i divljacima? Crkva ima pravo vlasništva. Ako joj je shodnije, da obrađuje na kmetstvu negoli za svoj račun, i tim p o m o g n e s i r o m a h u, zar je to nesocijalno? Hoćete li oduzeti crkvi zemlje, hoćete li joj uskratiti dohodak, čim će se uzdržati? Kad ne bude mogla da uzdrži pristojno bogoštovlje, da vrši pobožne obveze pokojnika, da uzdrži svoje kulturne i humanitarne institucije, kako da odgovara svojoj misiji?

Govori se o odšteti, koju bi dala država u obveznicama. Obzirom na nesrednost novčanih prilika, pitanje je, da li bi takva odšteta značila pravednu naknadu. Svakako država bi opteretila porezom zemlju, a to bi za težaka bilo gore negoli davanje dohotka.

Zato i ovdje naglasujemo fakultativni otkup. Inače će se nanijeti i nepravda i šteta u prvom redu samim težacima uopće, njihovom napretku, pregnuću u čestitom sticanju i poboljšanju njihovih prilika.

Iz Šibenika i okolice.

Š KONFERENCIJA ZA REKONSTRUKCIJU VODOVODA održala se u novoj opć. zgradi od 14.—16. t. mj. Uz opć. predsjednika dra Š. Vlašića i šefa opć. tehn. odsjeka ing. Mamatz prisustvovali su joj još gener. inspektor voda ing. Kr. Musanić, za Direkciju drž. željeznica u Zagrebu ing. I. Narić, te za ministarstvo vojske i mornarice ing. Stj. Muić. Konferenciji je predsjedao ing. Musanić. Određen je kvantum vode za potrebe grada, ratne mornarice i za željeznicu. Odlučeno je, da se preuđe vodovod. Kao prva etapa bit će doprinos Kr. Ratne Mornarice, koja dava novi cjevovod od vodostanice na Krči do rezervoara u Šubićevcu. Općina će pak preuđeti cijelu gradsku mrežu. Istaknuto je mišljenje, da bi općina morala postati vlasnik staroga i novoga vodovoda, ali uz garanciju potrebnoga kvantuma vode za željeznicu i mornaricu. Kr. je Ratna Mornarica došla ususret velikim doprinosom, pa je sad red na osobito zainteresovanom ministarstvu saobraćaja, da čim prije i ono dode ususret izdašnom pripomoći, kao i ministarstvo narodnoga zdravlja. Time se za Šibenik riješava vrlo važno pitanje, koje je od osobite vrijednosti i za ministarstvo saobraćaja, mornarice i zdravlja.

Š SVEČANOST GOSPE OD ZDRAVLJA. Danas, 21. t. mj., proslavila se osobito svečanim načinom u Stolnoj Bazilici sv. Jakova Gospa od Zdravlja. Ujutro su se redale brojne sv. Mise od ranoga jutra. U 11 sati bila je pjevana sv. Miša, preko koje je pjevao „Cecilijanski Zbor“ Misu od Schweitzera, te vrlo lijepi „Ave Maria“ od P. Hribara. Popodne je na blagoslovu zbor pjevao Litanije od Mo. dra Sokola, „Svetotajstvu“ (koral u stilu Palestrine) te opetovao „Ave Maria“ od P. Hribara. Kod zbora, koji je ovaj put bio pojačan novim dobrim glasovima, opaža se lijep napredak, što služi na čast dirigentu prof. Tomašiću.

Š ZA NEŠPAŠENU BRACU. I ako je prigodom rapalskog dana bila zabranjena svaka javna manifestacija, ipak su se prodavale otkupne značke i sakupljali doprinosi. Dosad su nam poznati ovi rezultati: Hrv. kat. žensko prosvjetno društvo „Zora“ osobito se istaklo. Rasprodalo je 200

znački i za to utjeralo din. 428, a prigodom predavanja dra Kučere dalo u ime 50% čistog dobitka din. 450; ukupno dakle din. 878. Među djecom gradske muške osnovne škole sakupljeno je din. 8350, a među djecom gradske ženske osnovne škole din. 6050.

Š PROSLAVA SV. CECILIJE. Prigodom blagdana zaštitnice glazbe sv. Cecilije, u nedjelju 22. t. mj., mjesna „Šibenska Glazba“ po svom dosadašnjem običaju priređuje: 1. U 7 sati jutro budilicu gradom. 2. U 10 sati sv. Misu u crkvi sv. Frane, preko koje će pjevati „Cecilijanski zbor“. 3. U 12 sati koncerat s ovim programom: a) „*“: „El Argentino“ (koračnica); b) Planquette: „Kornevilska zvona“ (ouvertura); c) Rossini: „Sevlski brijač“ (izvadak za fligel); d) Kmoch: „Mili san“ (valčik); e) Šiler: „Hrvatske narodne pjesme“ (potpour); f) Donizetti: „Lucia di Lamermor“ (finale); g) „*“: „Narodna koračnica“. 4. U 8 sati večer ophod gradom sa bakljadom.

Š ODREKA U OPĆINSKOM ODBORU. Predstavnici Davidovićeve demokratske stranke gg. dr Vinko Smolčić i dr M. Juraj Dominis odrekli su se članstva u općinskom odboru. Odreka je obrazložena ovim pismom, upravljenim predsjed. općne dru. Š. Vlašiću i preko sreskog poglavarstva gosp. Velikom Županu: „Vele cijenjeni gospodine! Kako Vam je poznato pri zadnjem sastavu općinskog upravnog odbora, mi potpisani određeni smo bili u odboru, kao predstavnik dotično kao zamjenik predstavnika demokratske stranke. Za našu stranku bilo je pri tome mjerodavno načelo, da u pitanjima komunalne politike stranačko politički motivi moraju prestat, te da svi građani, bilo kao pojedinci, bilo kao grupisani u strankama moraju prema silama i sposobnostima saučestvovati u riješavanju tih pitanja. U jednu riječ bili smo spremni saradivati u općini isključivo njem svake stranačke politike, jer smo bili uvjereni, da tako misle i druge stranke, koje su poslale svoje predstavnike u općinski odbor. Držali smo također, da će velika i teška pitanja, koja nas davno čekaju, uglavnom apsorbirati rad novog odbora i da se ne će ništa dozvoliti, da općina bude sredstvom za sitna stra-

načka razračunavanja. Međutim kroz nedugo uvjereni smo se o protivnom. Baš za čudo, za kratkog Vašeg odsustva (predsj. općine) u Beogradu, urečena je sjednica općinskog odbora sa važnim dnevnim redom i čak održana u nezakonitom roku (vidi § 43 opć. prav.) te donešeno, i ako bez Vas, važnih odluka, koje su stvorile jedno sasvim novo stanje. Među ostalim sa već gotovim ceduljicama, mimo svakog prethodnog dogovora, imenovan je uži odbor, sastavljen od samih pristaša stranke većine. Time nam je bilo jasno kazano, da se općinska uprava pretvara u jednu isključivu stranačku ustanovu, gdje se ne želi nikakove saradnje ljudi iz stranačke manjine, a također da se ne trpi nikakve kontrole u općinskoj upravi. Mislimo, da to već dovoljno dokazuje, da je kod ovakova postupanja isključeno toli potrebno međusobno povjerenje i da je prema tome izlišan naš daljnji boravak u tom odboru. Prelazeci pak preko mnogih drugih neugodnih pojava, moramo ipak spomenuti i požaliti smjenjivanje općinskih službenika, diktirano sa čisto stranačkih razloga, koje je u građanstvu izazvalo najnepovoljniji dojam i koje nas sili, da odbijemo od sebe zato svu odgovornost. Budući smo o tome obavijestili sve svoje sumišljenike, saglasili su se u tome i odobrili, da Vama i nadležnoj vlasti priopćimo naš istup iz općinskog odbora. Primate, itd.“

Š KONFERENCIJA O AGRARU. 18. t. mj. gg. Predavec, Stojanov i Kušar stigli su posebnim parobrodom iz Biograda n/m te uvečer u općini održali konferenciju o agraru, na kojoj se raspravljalo o agrarnim odnosima u Šibeniku i okolici.

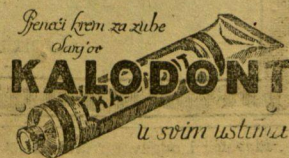
Š NOVI NASTAVNIK. Gosp. Mladen Deželić, suplent sred. tehn. škole u Zagrebu, odlukom Ministarstva

Zdravlje
i sreća

Majka i dijete, mirišući od čistoće, sjajuć od svježine, njegovano i tečno. Radosno zdravlje smije se sa blještavim zubima.

Dnevna njega sa Kalodontom je najsigurniji put, za održanje ljepote i zdravlja Vaših zuba.

Prosvjete premješten je za suplenta mjesnih gimnazija. On je već stigao i preuzeo svoju dužnost.

š ZA BOŽIČNI BROJ. Božićni broj izdat ćemo u povećanom izdanju. Cijenjene saradnike molimo, da nam svoje radnje i sastavke, po mogućnosti što kraće, pošalju najdalje do 15. decembra.

š U IV. PROTESTNU LEGIJU „JUG. MATICE“ sa prilogom od 50 dinara dosad su se upisali: Sreska organizacija U. J. U. - Šibenik, Učiteljski zbor gradske muške osnovne škole i Učiteljski zbor gradske ženske osnovne škole. Preporučamo građanstvu, da se u što većem broju upiše u IV. protestnu legiju te tako djelom dokaže svoju sućut, ljubav i poinoš našoj braći u sužanjstvu. Priloge prima Papirnica Grgo Radić. - Uprava.

š DEKRETI MINISTARSTVA NAR. ZDRAVLJA. Gosp. dr Dragomir Montana, mjesni sreski ljekar, razvrstan je u 5. grupu 1. kategorije. — Ljekaru g. dru Grgi Rogliču odobreno je opće pravo privatne ljekarske prakse u Kraljevini.

š ANALFABETSKI TEČAJ ZA SLUŽAVKE. Ovih dana Hrv. kat, žensko prosvj. društvo „Zora“ otvara analfabetski tečaj za svoju sekciju služavki. Sekcija služavki lijepo napreduje, i ako se sa strane protiv nje vodi jaka propaganda. Prošle nedjelje g. da Z. Krstić održala je služavkama lijepo predavanje „O odnošaju gospodarice i služavke“.

š DR ŠPIRO ŠEAT, ravnatelj i primarij bolnice, povratio se s naučnog putovanja i preuzeo dužnost.

š ISPITI OSPOSOBLJENJA ZA UČITELJE osnovnih škola kod mjesnog ispitnog povjerenišva zapocinjaju u ponedjeljak 7. XII. Kandidati treba da na vrijeme upute molbu vlastoručno napisanu preko uprave škole i sreske školske vlasti. Ne stigne li molba povjereništvu najdalje do 6. XII. ili ne bude li molba sastavljena po propisima, ne će se uzeti u razmatranje. Molbi treba priložiti: 1. kratak opis života; 2. svjedodžbu zrelosti Učit. škole i 3. dokaz o barem dvogodišnjoj službi u kojoj javnoj osnovnoj školi ili privatnoj s pravom javnosti. Kandidati udovoljivši gornjim uvjetima imaju se 7. XII. u 7^{1/2} izjutra prijaviti u zgradi Učiteljske škole sa svim, što je potrebno za pismene radnje te će odmah platiti ispitnu taksu.

š KNJIGE DRUŠTVA SV. JERONIMA, o kojima smo već pisali u našem listu, stigle su mjesnom povjereništvu: Sa mostanusa v. Dominika. Toliko članovima na znanje, da ih što prije pridignu. Za 8 biljila krasnih knjiga imaju platiti samih din. 40.

š JAVNA DRAŽBA za opskrbu Pokrajinske Bolnice u Šibeniku životnim namirnicama i gorivom kroz čitavu godinu 1926. održat će se dana 22. decembra t. g.

CIPELE
od crne ili smeđe teleće kože, domača izradba Din 155.- od finog crnog boka Din 185.- iz kravlje kože podkivane Din 160.- razaslija veletgovina R. Stermecki. Celje br. 17. Slovenija.
Ilustrirani cijenik sa preko 1000 slika šalje se svakome badava. Uzorke štofova, kamgarna i razne manufakturne robe dobijete 8 dana na ogled. Ako roba ne odgovara i nije odsječena, može se promijeniti, ili pak vratiti novac. Narudžbe preko Din. 500.- šalju se od poštarine slobodno. Zastupnici se prijavljuju. Trgovci engros cijene.

Vinogradari!
2-3 godišnji rasadnici sa korjenom, 1. godišnje amer. loze sa korienom i glatke divljake svake rase, kao i plemenite 2-3 godišnje voćke i ruže može se naručiti kod
Ladislava Ševar - Petrovaradin 22.
ŠTO NE ZNAŠ PITAJ
universalni informacioni biro
„ARGUS“
Knez Mihailova ul. 35., tel. 6-25.
BEOGRAD
(Pasaž Akademije Nauka.)

POMOZITE „ŠUBIČEVAC“!

HRVATSKA KNJIŽARA - SPLIT

Uprav je izašla knjiga:

**TOME KEMPENCA
NASLJEDUJ KRISTA**

u posve novom prijevodu dr. Ive Blaževića, svećenika i gimn. profesora u Senju (uvod napisao čuveni engleski književnik Robert Hugh Benson, a preveo Dr Lj. Maraković). Obuhvata 260 str. u formatu 12 x 8 cm, a štampana je sa posve jasnim novim slovima na finom tankom papiru, sa naslovnom slikom u dvije boje. Uvez sa zlatotiskom kao i cijela oprema vrlo elegantna.

Kako se kod nas već dugo čutilo pomanjkanje ove, za duhovni život apsolutno potrebne knjige, izdana je ista u prijevodu vrsnoga pisca; osim lijepoga jezika ovaj je prijevod i po duhu najbolji od svih dosadanih hrvatskih prijevoda, a uvod R. H. Bensona razjasnit će štošta čitateljima.

Knjizi pridodane su i sve potrebne molitve kao jutarnje, večernje, dnevne, misne, ispovijedne, pričesne, sv. Antunu itd., litanije lauretanske, Srca Isusova, svih Svetih, sv. Josipa itd. tako, da će ova knjiga moći poslužiti svakome kao vrlo elegantan molitvenik.

Cijene: u platno vezano sa zlatotiskom na koricama Din. 30.—
u polukožu „ „ zlatorezom „ 50.—
u kožu „ „ „ „ 80.—

Narudžbe iz Dalmacije otprema jedino

**HRVATSKA KNJIŽARA
SPLIT.**

Gospodarski pregled.

g ZAGREBAČKA BURZA od 20. o. mj. notirala je: Din 795.30 za 100 astr. šilinga, Din 13.445 za 1 njem. marku, Din 226.75 za 100 talij. lira, Din 273.62 za 1 engl. funtu u čeku, Din 56.416 za 1 dolar u čeku, Din 224.50 za 100 franc. franaka, Din 10.8925 za 1 švic. franak, Din. 166.53 za 100 čeških kruna.

g NOVOSADSKA PRODUKTNJA BURZA notirala je 12. o. mj.:

Bačka pšenica	240 din.
Banatska pšenica	252.50
Srijemska pšenica	237.50
Srijemska zob	164
Sušeni kukuruz bački	137.50
Srijemski kukuruz	134
Banatski Kelebjia	140
Brašno bačko Og.	295

Promet na obadvjema burzama malen.

g KRIZA U DRVENOJ INDUSTRIJI opaza se sve više, osobito u Bosni. Zastojem u izvozu radi porasta dinara, koji je zastoj tek sniženjem tarife malo poboljššan, očekuje se jako sniženje izvoza i eksploatacije uopće. Za ublaženje krize drže su u ministarstvima velike konferencije.

g INOZEMNI KAPITAL U DRVENOJ INDUSTRIJI. Dion. društvo za eksploataciju

drвета u Zagrebu stupilo je u savez sa jednom engleskom bankom, pa je osnovalo u Rotterdamu društvo pod imenom: Timber Exploitation and Trading Co. Ltd., koje ima de podružnicu u Zagrebu, Beču, Pešti i Londonu. — Dalje se osnovalo u Zagrebu novo društvo pod imenom „Virbo“ d. d. sa dioničkom glavnicom od 10 milijuna dinara. Zadaća mu je priređivanje drвета.

g IZLOŽBA PLAKATA U ZAGREBU održat će se u proljeću buduće godine. Uprava Zagrebačkog zbora pozvala je putem novina tvrtke i tvornice, da joj pošalju svoju reklamu, osobito one tiskanice, koje su kod nas izradene, jer će se tome dijelu izložbe posvetiti osobita pažnja.

RUČNE ŽENSKE RADOVE

moderno riše, crta, kombinira (Vordruck) i veze na raznim tkaninama i u raznim tehnikama rada - Zavjese prozora - posteljini - rubeninu - razne garniture - narodno vezivo - haljine itd. Razaslije poštom bilo na priposlanom ili vlastitom materijalu, samo tačno opisati, što i kako se želi - Pomodna trgovina. DJ. B. VUKMANOVIĆ, ZAGREB, Illica 65.

ZADRUŽNA GOSPODARSKA BANKA D. D. U LJUBLJANI

VLASTITA ZGRADA
GLAVNA ULICA 108.

PODRUŽNICA ŠIBENIK

BRZ. NASLOV GOSPOBANKA
TELEFON BR. 16. - NOĆNI 67.

Podružnice: Celje, Đakovo, Maribor, Novi Sad, Sarajevo, Sombor, Split.

Ispostava: Bled.

Dionička glavnica i pričuva preko Din. 15.000.000.

Ulošci nad Din. 150.000.000.

Ovlašteni prodavaoc srećaka državne lutrije.

Prima uloške na knjižice, te ih ukamaćuje najpovoljnije.

Oprema sve bankovne i burzovne poslove povoljno, tačno i brzo.